

Оверчук О. М.
*аспірантка Інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ЩОДО РОЗУМІННЯ ПРАВОТВОРЧОСТІ

Держава має творити право для людини і для її блага. Держава існує для людини, для захисту загально визнаних прав та свобод. Відтак доцільно, на думку авторки, буде дослідити правову природу правотворчості. Варто зазначити, що запропонований матеріал не ставить за мету історичне дослідження правотворчості – безперечно, складного й багатогранного явища, а зупиняється лише на його сутнісних, гносеологічних аспектах. Тому є можливим розглянути пізнавальні засади доктринального розуміння правотворчості в аспекті існуючих у зарубіжній та вітчизняній юридичній літературі наукових підходів вчених, а також у контексті правотворчої діяльності держави.

В працях українських науковців правотворчість часто розглядається як один із етапів правоутворення (в літературі також зустрічається як «правотворення»). Такої думки дотримуються О. Ф. Скакун, В. В. Копейчиков, В. С. Ковальський та І. П. Козінцев.

Так, О. Ф. Скакун обґрунтовує свою позицію тим, що правоутворенням є всі форми і засоби виникнення, розвитку та зміни права, у тому числі й правотворчість. А головною відмінністю правотворчості від правоутворення, на її думку, є те, що творчість права здійснюється державними органами або з їх санкції, дозволу [1, с. 293].

Вчений В. М. Карташов розглядає правотворчість як один із видів юридичної діяльності, що визначається залежно від характеру, способу перетворення суспільних відносин (поряд з правозастосувальною, розпорядчою та інтерпретаційною діяльностями).

На думку Т. О. Дідича, це є різновекторні дискусійні підходи до розуміння феномену правотворення. При цьому

автор зазначає, що «творення права є особливий різновид юридичної практичної діяльності, який має творчий інтелектуальний характер та пов'язаний з розробкою, обговоренням, прийняттям та введенням в дію правових норм у вигляді форм (джерел) права, що обумовлений рівнем суспільного розвитку та забезпечує пропорційну залежність між потребами суспільства та адекватним якісним рівнем законодавчої бази» [2, с. 91-94].

Акцентуючи увагу на думку вчених, щодо правотворчості, з твердження вченого О.І. Ющика, згідно якого трактується «вироблення законодавства в процесі державного управління суспільством, як особливого виду соціальної діяльності, а саме – юридичну діяльність, практичне здійснення якої відбувається як юридичний процес, що є іманентним способом державного управління та іменується законодавчим процесом».

Так, Ющик О.І. зазначає, що «правотворчість і нормотворчість – це сфери, що певною мірою збігаються, однак не є абсолютно тотожними». Якщо правотворчість означає «творення права», то нормотворчість слід розуміти як «творення норм». Оскільки в суспільстві існують різні норми (технічні, санітарно-гігієнічні, прагматичні тощо), а соціальні норми, до яких належать і юридичні, становлять лише частину з них, то це означає, що «нормотворчість» є більш загальне поняття ніж «правотворчість», виступає як родове поняття щодо творення соціальних норм, тільки одним з різновидів якого є правова нормотворчість, поряд із релігійною, мовною, етичною.

Вчений С. С. Цись зазначає, що «виключна роль держави як суб'єкта правотворчості характерна для тоталітарних і авторитарних держав, переважно соціалістичного спрямування із домінуючою державною формою власності» [3, с. 69-73].

У демократичній державі створюються механізми для залучення інститутів громадянського суспільства до правотворчості, правотворчого процесу. Зокрема, робочі групи з розробки проектів нормативно-правових актів включають не лише державних службовців, а й представників неурядових громадських організацій, незалежних експертів, профспілок та інших.

Досліджуючи питання правотворчості, не слід протиставляти роль держави у формуванні права «силам суспільства», оскільки це не наближає до пізнання права і правотворчості, а тільки створює «ілюзію» такого пізнання. Ця «ілюзія», на думку О. В. Міцкевича, полягає у визнанні деякого постулату «справжнього права», що нібито існує незалежно від держави у звичай як продукті колективної свідомості. Насправді жодне правило не набуває характеру правової норми, доки воно не санкціоноване у формі закону, надання значення прецедента судовому рішенню, визнання й формулювання судом або законом звичаю. Вчений підсумовує, що силою, яка створює право, завжди виявляється держава, проте не «сама собою», а виражаючи інтереси і волю певної частини суспільства.

Автор дотримується думки, що правотворчість розглядається у традиційному значенні державної правової нормотворчості, що не виключає можливості дослідження вказаного предмета з інших точок зору. На нашу думку, вивчення державної правової нормотворчості є найбільш необхідним для задоволення практичних потреб державного управління на основі права.

Отже, правотворчість має обґрунтоване світосприйняття з теоретико-правового простору щодо досягнення єдиного розуміння щодо поняття терміну: «правотворчість».

Дослідивши проблематику розуміння правотворчості з позицій радянських, українських, російських вчених, позитивістський та природно-правовий підходи до правотворчості, її співвідношення з іншими суміжними категоріями, виявляється можливим окреслити універсальну авторську дефініцію, яка б достатньо повно й точно відображала зміст правотворчості та підходила для характеристики цього поняття в різних правових системах і державних режимах.

Отже, правотворчість – це стадія правотворення яка заключається у підготовці, внесення змін та прийнятті нормативно-правових актів.

Список використаних джерел:

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. / О. Ф. Скакун ; пер. з рос. Х. : Консум, 2001.
2. Дідич Т. О. Розуміння, творення і реалізація права: діалектика взаємозв'язку. Альманах права. 2011. Вип. 2. С. 91-94.
3. Цись С.С. Доктринальні засади правотворчості: проблеми наукового розуміння. *Часопис Київського університету права*. Випуск 1. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2015. С. 69-72.